

Др Вања Глишин*

Научни сарадник

Институт за политичке студије, Београд

Славко Пантић**

Факултет организационих наука

Универзитета у Београду

НЕООСМАНИСТИЧКА ГЕОПОЛИТИКА ТУРСКЕ НА БАЛКАНУ: КОСОВО И МЕТОХИЈА КАО ПРОСТОР СТРАТЕШКОГ, ИДЕНТИТЕТСКОГ И ПОЛИТИЧКОГ УТИЦАЈА

Апстракт: Рад анализира геополитичке, идентитетске и безбедносне димензије турске политике на Балкану, са посебним освртом на Косово и Метохију као простор преклапања актуелних регионалних и глобалних геополитичких интереса. Полазиште рада је неоосманизам као шири спољнополитички оквир у којем Турска настоји да обнови и институционализује свој утицај у просторима некадашњег Османског царства. У том контексту Балкан има посебно место, јер представља и историјски осетљив простор турског присуства и савремену зону укрштања интереса САД, ЕУ, Русије, Кине и регионалних актера. Посебна пажња посвећена је улози Турске у подршци тзв. „Косову”, политичкој и војној сарадњи Анкаре и Приштине, јачању капацитета тзв. „Косовских безбедности снага”, као и импликацијама таквог деловања по безбедност Републике Србије и стабилност региона.

Кључне речи: Неоосманизам, Турска, Балкан, Република Србија, Косово и Метохија, геополитика, стратегија, безбедност.

*

Увод

Балкан је током историје више пута представљао простор судара различитих империја, цивилизација и нација. Његова географска позиција, етничка сложеност и историјско наслеђе учинили су га једним од кључних подручја на ком се испољавају промене у односу моћи регионалних и глобалних актера.¹ У том оквиру, Република Турска има посебну улогу. Она није спољни актер у класичном смислу, јер се њено

* vanja.glisin@ips.ac.rs; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7747-6205>

** slavkopantic.scm@gmail.com

¹ Вања Глишин, *Балканска геополитичка парадигма*, Сремски Карловци 2019.

присуство на Балкану ослања на вишевековно османско наслеђе, културне и верске везе, дијаспору, али и на савремене инструменте државне политике: дипломатију, економију, безбедносну сарадњу, културну дипломатију и војно-индустријске капацитете.

Предмет овог рада јесте неоосманистичка геополитика Турске на Балкану, са посебним фокусом на Косово и Метохију као простор стратешког, идентитетског и политичког утицаја. Основна теза рада гласи да је Косово и Метохија за турску балканску политику значајно не само због односа Анкаре са албанским фактором и тзв. „Косовом”², већ и због ширег регионалног положаја тог простора који се налази на раскршћу Зелене трансверзале, вектора који има за циљ повезивање Турске и Босне, односно муслимана на ширем простору Балкана. Осим тога, Косово и Метохија је макротврђава Балкана и кључно питање српске државности и безбедности.³

Методолошки, рад се ослања на геополитичком методу⁴, методу анализе и синтезе, анализи стратешких докумената, релевантној научној литератури и доступним подацима о безбедносној сарадњи Турске и тзв. „Косова”. Циљ је приказивање вишедимензионалног турског геополитичког приступа балканском простору, који се ослања на историјско османско наслеђе и савремене амбиције Анкаре да се позиционира као незаобилазан регионални актер.

Неоосманизам као геополитички концепт

Турска је регионална сила која тај статус одржава вековима уназад. Геополитички значај Турске у региону Блиског истока и шире преплиће се са њеним интересима које трасира у више праваца, а један од најважнијих јесте правац од југоисток ка северозападу, који преко Балкана води ка Средњој Европи.⁵ Османлије су у историјском континуитету од неколико векова биле присутне на балканском тлу с тенденцијом даљег продора ка Европи. Милорад Екмечић указује да је долина Мораве од античких времена представљала „жилу куцавицу” ратних кретања са југа на север и са севера ка југу, док је Београд у европској и османској стратешкој мисли посматран као кључ Подунавља.⁶

² All references to Kosovo in this document should be understood to be in the context of United Security Council resolution 1244 (1999).

³ Миломир Степић, *Косово и Метохија: постмодерни геополитички експеримент*, Београд 2012.

⁴ Миломир Степић, *Геополитика: идеје, теорије и концепције*, Београд 2016.

⁵ Вања Глишин, *Србија на 'Западу': српско двоовековно распеће између модернизације и вестернизације*, Београд – Нови Сад 2024.

⁶ Видети: Милорад Екмечић, *Дуго кретање између клања и орања: историја Срба у новом веку (1492–1992)*, Београд 2007, 35.

Географски и геостратешки положај Турске изузетно је значајан, о чему сведоче историјска и савремена дешавања у Средоземљу, на Блиском истоку и Балкану. Значај њеног положаја произилази из чињенице да се Турска налази у центру прелазних области и борби за доминацију копнених (телурократија - Русија) и поморских (таласократија – САД) сила у правцу исток-запад и север-југ.⁷ Ахмет Давутоглу истиче да се две важне прелазне копнене области - Балкан и Кавказ - као и прелазна морска област мореуза, укрштају управо у Турској, повезујући евроазијско копно са топлим морима, Африком, Блиским истоком и Каспијским басеном као простором геоекономских ресурса.⁸

Након Другог светског рата Турска је постала значајан амерички савезник против Совјетског Савеза, пре свега у функцији спречавања совјетског продора ка Средоземљу. Турска постаје и чланица НАТО 1952. године, што је значајна чињеница будући да је као претежно муслиманска држава постала део атлантистичког Запада. Кемалистичка државна доктрина, утемељена на секуларизму, модернизацији и опрезном односу према регионалном окружењу, дуго је усмеравала турску спољну политику. То је био принцип „Мир код куће, мир у свету“ (*Yurtta Sulh, Cihanda Sulh*). Међутим, од деведесетих година XX века, а нарочито почетком XXI века, у турској политици све је израженији помак од уско кемалистичког ка неоосманистичком и мултивекторском спољнополитичком приступу.⁹

Појам неоосманизма не може се једнозначно одредити. У најширем смислу, он означава настојање савремене Турске да се, као цивилизацијска наследница Османског царства, поново афирмише у просторима у којима је некада имала политичку, верску, културну и институционалну доминацију. Дарко Танасковић неоосманизам одређује као „стање духа“, „сидриште особеног менталитета“ и систем вредности који утиче на турско поимање себе и света.¹⁰ У том смислу, неоосманизам није само носталгија за прошлошћу, већ идеолошки и геополитички оквир у којем се прошлост користи као ресурс савремене државне политике.

Такође, неоосманизам је потребно разликовати од поједностављених тумачења која га свode само на религијски фактор. Турска политика на Балкану спаја више нивоа деловања: дипломатски, безбедносни, економски, културни

⁷ Љубиша Деспотовић, Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, Београд – Нови Сад 2025.

⁸ Ахмед Давутоглу, *Стратегијска дубина*, Београд 2014, 126–127.

⁹ Александар Гајић, Никола Рајић, *Евроазијска геополитика безбедности*, Нови Сад – Београд 2025. Видети: Душан Чорбић, *Кемализам као фактор настанка и развоја савременог политичког система Републике Турске*, Докторска дисертација, Факултет политичких наука, Београд, 2025.

¹⁰ Дарко Танасковић, *Велики повратак Турске? Неоосманизам или исламизам*, Београд 2015, 15–16.

и верски. Ипак, не може се занемарити чињеница да је у неоосманистичкој парадигми ислам важан елемент политичке и културне мобилизације. Танасковић указује да су јачање неоосманистичких тенденција и раст утицаја ислама у турском друштву у узајамном прожимању.¹¹ На сличан начин, у српској политиколошкој и геополитичкој литератури често се наглашава да исламске заједнице на Балкану неоосманизам могу прихватати као део ширег панисламистичког процеса, иако таква оцена захтева разликовање између институционалног ислама, политичког исламизма и радикалних облика исламског фундаментализма.¹²

Турска у свом спољнополитичком наступању треба да поштује своју историјску дубину и ислам. Први елемент се поклапа са историјским границама Османског царства, док се други елемент односи на веру, „морални кодекс, друштвену, културну и политичку праксу”.¹³ Самим тим, неопходно је да укажемо да је у „исламу право оно што је теологија у хришћанству – најтипичнија манифестација верског учења. За муслимане право није само елемент укупног исламског учења, већ његов функционални израз. Дакле право је функционални израз ислама. Без права нема ислама. А права нема без државе. Дакле нема ислама без исламске државе”.¹⁴ Тренд обнове исламског утицаја и враћање традиционалној исламској оријентацији све више јача у Турској. Преоријентацијом на „неоосманистички геополитички курс, Турска би могла да постане не само најважнија земља исламске цивилизације, него и супарник Запада”.¹⁵

Давутоглуова „стратегијска дубина” представља један од кључних теоријских оквира за разумевање активније турске спољне политике. Она полази од уверења да државе са дубоким историјским и географским наслеђем не могу водити пасивну политику.¹⁶ Турска, по тој логици, има обавезу да делује у просторима који су били део њене историјске дубине: на Балкану, Кавказу, Блиском истоку и у централној Азији. Тиме се турска политика не своди на класичну дипломатију, већ се проширује на симболичку, идентитетску и културну реконструкцију простора у којима Анкара препознаје своје историјске интересе.

¹¹ Исто, 18.

¹² Мирољуб Јевтић, „Неоосманизам versus панисламизам”, *Политика*, година I, број 2, Бања Лука 2011, 31–47.

¹³ Халед Фуад Алем, *Глобални ислам*, Београд 2012, 12.

¹⁴ Мирољуб Јевтић, „Његош и ислам”, *Култура полиса*, година XI, бр. 25, Београд – Нови Сад 2014, 65–84.

¹⁵ М. Степић, *н. д.*, 446.

¹⁶ А. Давутоглу, *н. д.*

Балкан у турској „стратегијској дубини“

Балкан у турској геополитичкој пројекцији има вишеструко значење. Реч је историјском простору османског успона и повлачења, простору културног и демографског наслеђа, али и коридору који Турску повезује са Европом.¹⁷ Због тога се турско деловање на Балкану не може разумети само кроз призму билатералних односа са појединим државама, већ као део шире стратегије позиционирања Турске као евроазијске, блискоисточне и балканске силе.

Када је у питању Балкан, Давутоглу је истакао два краткорочна и дугорочна циља турске спољне политике: јачање Босне и Албаније унутар стабилне структуре и формирање међународноправног темеља којим ће се заштитити националне мањине у овој области.¹⁸ Таква поставка открива да Турска на Балкану препознаје две кључне осе: бошњачку и албанску. Бошњачка оса повезује Босну и Херцеговину са Рашком облашћу, док албанска оса повезује Албанију, Косово и Метохију и албански фактор у Северној Македонији. Управо између те две осе Косово и Метохија добија посебан геополитички значај. У том контексту значајна је сарадња која се огледа у изградњи саобраћајне инфраструктуре и „заједничким пројектима који ће спојити линије Истанбул–Јадранско море и Истанбул–Дунав, што треба да буде у центру економских и политичких формација унутар регије”.¹⁹ Давутоглуову „стратешку дубину“ и ширење интересне сфере на Балкан подржали су атланлисти усмеравајући је ка спречавању немачког спуштања дунавско-црноморским коридорима.²⁰ Истовремено, атланлисти и ограничавају турски маневарски простор, не дозвољавајући још увек да имају примат у односу на утицај САД на Балкану. То је својствено америчком наступању, дакле, контрола и савезника и непријатељских држава.

Балкан је кључан за уобличавање концепције неоосманизма, али не само због историјске територијалне везе са Османским царством, јер је ово и завичајни предео „формирања неоосманистичког погледа на себе и свет”. У тексту „Ми смо, заиста, Европљани“ историчар економије и политиколог Мехмет Али Киличбај пише: „Турска је у већој мери производ Балкана него средње Азије. (...) Данас у нашој земљи живе, наравно, људи чији су

¹⁷ В. Глишин, *н. д.*, 2019.

¹⁸ У говору у Сарајеву Давутоглу је нагласио значај Босне за турску политику и османско наслеђе, истичући да је безбедност Сарајева за Турску важна као безбедност Истанбула. Наведено према: Душан Пророковић, *Геополитика Србије*, Београд 2012, 463.

¹⁹ А. Давутоглу, *н. д.*, 134-135.

²⁰ А. Гајић, Н. Рајић, *н. д.*

преци дошли из средње Азије, али има и оних којима су преци приспели с Балкана. Којих је више? Несумњиво ових других. (...) Балкан је оставио дубоке трагове у турском етничком, културном и друштвеном бићу. (...) Босна је због тога важна”.²¹

Турска пројекција остварује се и кроз концепт „Зелене трансверзале”, односно идеју повезивања већински муслиманских заједница и простора од Турске према западном Балкану. „Зелена трансверзала или „зелени коридор” геополитички је концепт који се користи у два различита, мада међусобно повезана значења: а) као дугорочни циљ идеолога исламизма, на Балкану и шире, стварање географски непрекинутог ланца већинских муслиманских заједница или ентитета под доминацијом муслимана, а који ће се пружати од Турске на југоистоку до Цазина у Босни и б) као процес јачања етнорелигијске самосвести међу традиционално муслиманским заједницама на Балкану”.²² Иако се овај концепт различито тумачи и често изазива полемике, он је важан као аналитичка категорија јер указује на регионално повезивање бошњачког и албанског фактора. Турска то повезивање реализује кроз мреже културних, политичких, економских и безбедносних веза којима се турски утицај институционализује. Том трансверзалом би се повезало муслиманско становништво, а раздвојили Србија и Црна Гора. Давутоглу истиче значај простора Косова и Метохије, који „формира централну област везе између већински бошњачке осе Босна–Санџак и већински албанске осе Македонија–Албанија”, додајући да са „геокултурног и геополитичког аспекта, будућност Бошњака и Албанаца представља кључ Балкана”.²³

Такође, треба имати у виду пројекат који су подржали сви муслимани, па и они из Турске, а изнет је на састанку Врховног светског савета џамија у Саудијској Арабији 1992. године. Предложено је следеће и прихваћено од стране међународне организације Организација исламске конференције. Наведена организација је те циљеве настојала да реализује уз подршку Запада:

- 1) Да БиХ буде призната као независна држава у границама које је имала у СФРЈ;
- 2) Да се помогне Албанцима на КиМ да формирају самосталну политичку заједницу;
- 3) Да се призна политичка аутономија Рашкој области;
- 4) Да се у Македонији изврши подела суверенитета између Македонаца и муслимана.²⁴

²¹ Према: Д. Танасковић, *н. д.*, 135-136.

²² Милован Суботић, *Екстремизам под окриљем религије*, Београд 2015, 196–197.

²³ А. Давутоглу, *н. д.*, 294.

²⁴ М. Јевтић, *н. д.*, 43.

Савремена Турска види Балкан као простор у ком се преплићу њени односи са Западом. Турска је чланица НАТО и дуго је представљала јужни ослонац западне безбедносне архитектуре. Истовремено, процес приближавања Европској унији остао је недовршен и оптерећен бројним политичким спорењима. Бжежински је упозоравао да би евентуално дубље одвајање Турске од Европе могло да произведе антизападно расположење, политичку регресију и јачање исламског политичког идентитета. У том случају, Турска би уместо заштитног појаса између Европе и блискоисточних криза могла постати њихов преносилац према Балкану и Европи.²⁵ У том смислу, Турска политичка позиција у односу на западне структуре је ограничена и контролисана од стране САД, што се и уклапа у Хантингтонову мисао да припадници других цивилизација никада неће моћи да буду пуноправни чланови Западне цивилизације.²⁶

Са друге стране, Турска не делује на Балкану искључиво као инструмент Запада нити као његов противник. Анкара настоји да води све више аутономну, прагматичну и мултивекторску политику. Она сарађује са САД и НАТО, одржава специфичне односе са Русијом, развија економске везе са Кином и настоји да у регионалним питањима наступа као посредник и самостални актер. Та позиција даје Турској маневарски простор, али истовремено изазива неповерење код оних актера који њено деловање виде као прикривено ширење неоосманистичког утицаја.

Инструменти турског утицаја на Балкану: култура, економија, безбедност

Током периода Османског царства Балкан је вековима био простор турске политичке и административне власти, што је оставило трагове у архитектури, урбанизму, језику, кухињи, религији, друштвеним обичајима и култури. Данашња Турска то наслеђе користи као један од темеља своје културне дипломатије, односно меке моћи.

Кључни инструменти турске „меке моћи” на Балкану јесу Турска агенција за сарадњу и координацију - ТІКА, Институт „Јунус Емре”, Директорат за верске послове - Дијанет, Фондација „Маариф”, Турска радио-телевизија и Анадолија. Научни радови о турској мекој моћи указују да су управо ТІКА, „Јунус Емре” и Дијанет постали носећи стубови турског културног и јавнодипломатског приступа Балкану од почетка 21. века.²⁷ Кроз

²⁵ Збигњев Бжежински, *Америка – Кина и судбина света: Стратешка визија*, Београд 2013, 140–141.

²⁶ Семјуел Хантингтон, *Сукоб цивилизација*, Подгорица 2000.

²⁷ Ekrem E. Güzeldere, *Turkey's soft power in the Balkans reaching its limits*, Athens 2021.; Basak Alpan, Ahmet E. Öztürk, „Turkish foreign policy in the Balkans amidst ‘soft power’ and de-Europeanisation“, *Southeast European and Black Sea Studies*, 22(1), 2022, 45–63. <https://doi.org/10.1080/14683857.2022.2034370>.

обнову османског наслеђа, изградњу и реконструкцију верских објеката, стипендије, културне програме, медијску продукцију, телевизијске серије и образовање, Турска гради дугорочни утицај који није увек видљив у класичним дипломатским показатељима.

Економски инструмент турског утицаја огледа се у трговини, инвестицијама, инфраструктурним пројектима, банкарству, енергетици и присуству турских компанија у државама Балкана. Економски продор омогућава Анкари да свој политички утицај представи као развојну шансу за регион. Овај приступ је посебно прихваћен у државама и ентитетима који настоје да диверсификују изворе инвестиција и смање зависност од спорих европских интеграционих процеса.²⁸

Трећи инструмент јесте безбедносна и војна сарадња. Турска је чланица НАТО-а, има значајну војну индустрију и све активније користи извоз наоружања као средство спољне политике. У последњој деценији турска одбрамбена индустрија постала је један од симбола турског позиционирања у свету, посебно након појаве беспилотних летелица Bayraktar TB2. У балканском контексту то значи да Турска више није само политички и културни актер, већ држава која испоручује војну опрему, помаже у обуци и утиче на безбедносни баланс у осетљивим зонама.²⁹

Турски утицај кроз наведене инструменте најизраженији је у срединама где постоји муслиманско становништво, османско наслеђе, историјска наклоност према Турској или потреба за алтернативним партнерима. У том смислу Босна и Херцеговина, Албанија, тзв. „Косово” и делови Северне Македоније имају посебно место у турској регионалној политици. Са друге стране, Србија и Турска развијају политички дијалог и економску сарадњу, али косовско питање остаје главни структурни извор неповерења.³⁰

²⁸ Видети више: Fatma Gamze Çakmak, *Турска и Србија од тензија до сарадње: билатерални односи у периоду 2009-2019*, Докторска дисертација, Факултет политичких наука, Београд, 2023.

²⁹ Видети више: Босна и Херцеговина: RT Balkan, „Helez o turskim ‘bajraktarima’: Stižu u maju, RT Balkan, 23.3.2026. <https://lat.rt.rs/srbija-i-balkan/177995-turska-saradnja-bih-dron-barjaktar/>; Хрватска: Aero Telegraf, „Hrvatska predstavila Bajraktare: Šest turskih borbenih dronova ušlo u upotrebu oružanih snaga“, Aero Telegraf, 2.9.2025. <https://aero.telegraf.rs/vojna-avijacija/4173794-hrvatska-predstavila-bajraktare-sest-turskih-borbenih-dronova-uslo-u-upotrebu-oruzanih-snaga>; Такозвано Косово: RT Balkan, „Turski ‘Bajraktari’ na Kosovu“, RT Balkan, 8.5.2023. <https://lat.rt.rs/srbija-i-balkan/30201-turska-kosovo-bajraktar/>; Албанија: Kosovo Online, „Bespilotne letelice Bajraktar stigle u Albaniju“, Kosovo Online, 1.3.2024. <https://www.kosovo-online.com/vesti/region/bespilotne-letelice-bajraktar-stigle-u-albaniju-1-3-2024>.

³⁰ Видети више: Милинко Врачар, „Спољнополитички наступ Турске на Балкану — изазов остваривању интереса Републике Србије“, *Изазови регионалне безбедности*, Београд 2025, 163–181.

Турска пројекција Косова и Метохије: геополитичке и безбедносне импликације

Косово и Метохија у неоосманистичкој пројекцији представља спону између два кључна ослонаца турске политике на Балкану. Према Давутоглуу, простор Косова и Метохије формира централну област везе између већински бошњачке осе Босна–Санџак и већински албанске осе Македонија–Албанија.³¹ Са друге стране, уколико се простор Косова и Метохије посматра из српске перспективе, реч је о геополитичкој макротврђави из које извире духовна, културна, историјска и свака друга самоспознаја српског народа. То је зона примарних геополитичких и безбедносних интереса Републике Србије, због чега је неопходно да увидимо и турске геополитичке пројекције Косова и Метохије.

Турска је међу првима признала једнострано проглашену независност тзв. „Косова” 2008. године. То признање имало је снажан симболички и политички значај за Приштину, јер је долазило од државе која је истовремено чланица НАТО, регионална сила и земља са угледом међу муслиманским заједницама на Балкану. Подршка Турске тзв. „Косову” одвија се на више нивоа. Прво, то је дипломатска подршка међународној афирмацији Приштине. Друго, реч је о економској сарадњи и инвестицијама. Треће, присутна је културна и верска компонента, посебно кроз обнову османског наслеђа и рад турских институција. Четврто, а за овај рад најважније, Турска има значајну улогу у јачању безбедносних и војних капацитета тзв. „Косова”.³² За Београд, међутим, такав потез представља једно од најосетљивијих питања у односима са Анкаром. Управо зато су односи Србије и Турске двослојни: са једне стране постоје економска сарадња, сусрети на високом нивоу и прагматичан политички дијалог, а са друге стране, косовско питање остаје трајни извор стратешког неповерења.³³

Косово и Метохија је истовремено простор на којем се преплићу интереси САД, Русије, ЕУ и Турске.³⁴ Формално, безбедносни поредак у јужној српској покрајини везан је за Резолуцију 1244 Савета безбедности УН и присуство КФОР. Међутим, постепена трансформација тзв. „КБС” у оружане снаге мења безбедносну динамику на терену. Усвајање закона 2018. године којима је започета трансформација „КБС” у војску изазвало је забринутост у региону и различите реакције међународних актера.³⁵ За Србију, то је кључно питање

³¹ А. Давутоглу, *н. д.*, 294.

³² М. Врачар, *н. д.*

³³ F. Gamze Çakmak, *н. д.*

³⁴ В. Глишин, *н. д.*

³⁵ У студији се као један од кључних момената наводи усвајање закона 2018. године којима је започета трансформација „КБС” у војску. Kimberley Kruijver, Visar Xhambazi, *Kosovo's NATO Future*, NIIR, 2020.

националне безбедности, јер се ствара оружана формација на простору који је, у складу са Уставом Републике Србије, Стратегијом националне безбедности из 2019. године и Резолуцијом 1244, саставни део државе.³⁶

Билатерална војна сарадња Турске и тзв. „Косова” развија се од формирања тзв. „КБС”. Турска је, после САД, један од најважнијих актера у процесу изградње њихових капацитета, нарочито кроз школовање, обуку, донације, војно-финансијску помоћ и сарадњу са турском одбрамбеном индустријом. У том погледу, Анкара не наступа само као политички покровитељ Приштине, већ као држава која непосредно доприноси оперативном, кадровском и материјалном јачању „КБС”.

Турски контингент у КФОР има дуготрајно присуство на Косову и Метохији, а турска база „Султан Мурат” код Призрена представља важан симбол и инфраструктурни ослонац тог присуства.³⁷ Турски војници су традиционално активни у јужном делу Покрајине, где је турски културни и историјски утицај видљивији него у северним општинама. КФОР у својим саопштењима наглашава да све активности спроводи у складу са мандатом заснованим на Резолуцији 1244 и у координацији са релевантним безбедносним актерима.³⁸ Ипак, за Србију је посебно осетљиво питање када се присуство НАТО и појединих држава чланица функционално надовезује на јачање приштинских безбедносних структура.

Турска је учествовала у обуци припадника тзв. „КБС” у више области: пешадијска обука, борбена дејства у насељеном месту, тактичко кретање уз подршку оклопних возила, извиђање, оријентација, кретање на непознатом земљишту, преживљавање у зимским условима, постављање контролних пунктова, ватрена и физичка обука, као и обука за учешће у мултинационалним операцијама. Део обуке реализован је на Косову и Метохији, а део у војнообразовним установама у Турској.³⁹

³⁶ Видети више: Миломир Степић, „Косово и Метохија: геополитички аспекти брзог решења и замрзнутог конфликта“, *Национални интерес* 38(2), Београд 2020, 7-30. DOI:<https://doi.org/10.22182/ni.3822020.1>. Милинко Врачар, Вангел Милковски, „Стратегијски приступ Републике Србије у решавању косовско-метохијског проблема“, *Национални интерес* 43(3), Београд 2022, 51-71. DOI:<https://doi.org/10.22182/ni.4332022.2>.

³⁷ NATO, „KFOR commander visits Turkish contingent at Caml Sultan Murat“, NATO, 11.10.2025.

³⁸ НАТО/КФОР у редовним саопштењима наглашава да се мандат мисије заснива на Резолуцији 1244 Савета безбедности УН и да се активности реализују ради очувања безбедног окружења и слободе кретања. NATO, „NATO's role in Kosovo“, NATO, 28.4.2026.

³⁹ Eren Beksac, „Turkish soldiers provide Kosovo forces with sniper shooting training“, AA, 18.1.2025.

Сарадња се одвија и у области војно-финансијске помоћи. Основни модел помоћи јесу споразуми о војно-финансијској сарадњи, при чему се помоћ углавном не реализује као директан новчани трансфер, већ кроз испоруку робе и услуга од турских добављача. У августу 2020. године турска страна је тзв. „КБС“ донирала опрему у вредности од 743.000 долара, укључујући униформе, кревете и техничку опрему.⁴⁰ Турска компанија одбрамбене индустрије МКЕ (Makina ve Kimya Endüstrisi A.Ş.) гради фабрику муниције на Косову са производним капацитетом од око 20 милиона метака годишње. Завршетак радова се очекује током 2026. године.⁴¹ Турска и тзв. „Косово“ потписали су у мају 2026. године споразум о војно-финансијској сарадњи, који предвиђа улагање у „КБС“ од око четири милиона евра.⁴² Тај податак је важан јер показује континуитет конкретне, материјалне подршке која превазилази политичке декларације.

Посебан значај има сарадња у области одбрамбене индустрије. Током посета представника тзв. „Министарства одбране Косова“ Турској, реализовани су контакти са компанијама Baykar, Roketsan, Aselsan и NuroI. Реч је о фирмама које покривају ваздухопловну индустрију, ракетну технологију, комуникационе, радарске и ПВО системе, као и борбена возила копнене војске. Таква сарадња упућује на намеру Приштине да развија способности које превазилазе првобитни мандат „КБС“ као лако наоружане формације за цивилну заштиту и управљање кризама.⁴³

У том контексту треба посматрати и набавку турских оклопних возила Vuran 4x4, као и испоруку беспилотних летелица Bayraktar TB2. „Косово“ је у јулу 2023. године потврдило куповину турских беспилотних летелица Bayraktar TB2, што је изазвало снажне реакције у Србији и додатно отворило питање милитаризације јужне српске покрајине.⁴⁴ Bayraktar TB2 није само симбол турске одбрамбене индустрије, већ и средство које мења перцепцију односа снага, јер омогућава извиђање, надзор и потенцијално ударне способности у осетљивом безбедносном простору.

⁴⁰ Daily Sabah, „Turkey donates technical equipment, uniforms to Kosovo’s military“, *Anadolu Agency*, 10 August 2020. <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-donates-technical-equipment-uniforms-to-kosovos-military>.

⁴¹ Kosovo Online, „Fabrika municije na Kosovu imaće proizvodni kapacitet od 20 miliona metaka godišnje“, 22.10.2025. <https://www.kosovo-online.com/vesti/drustvo/fabrika-municije-na-kosovu-imace-proizvodni-kapacitet-od-20-miliona-metaka-godisnje>.

⁴² РТ Балкан, „Турска наставља да наоружава Приштину: Потписан споразум о војно-финансијској сарадњи“, *РТ Балкан*, 6.5.2026. <https://rt.rs/srbija-i-balkan/183839-pristina-turska-vojni-sporazum/>.

⁴³ Reuters, „Kosovo to boost defence spending by 60%, plans drone, ammunition production“, *Reuters*, 26.3.2025.

⁴⁴ Reuters, „Kosovo buys Turkish Bayraktar drones“, 16 July 2023. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/kosovo-buys-turkish-bayraktar-drones-2023-07-16/>.

Накнадни подаци о расту одбрамбених издвајања Приштине, плановима за изградњу фабрике муниције и лабораторије за дронове показују да процес јачања војних капацитета није ограничен на појединачне набавке, већ представља део ширег настојања да се тзв. „КБС” трансформишу у функционалну оружану силу.⁴⁵ У Стратегији безбедности тзв. „Косова” за период 2022–2027. године наглашава се заштита суверенитета и територијалног интегритета у координацији са НАТО присуством и стратешким партнерима.⁴⁶ За Србију је управо ова формулација спорна, јер она показује да Приштина развија безбедносни идентитет државе, што је у супротности са међународноправним оквиром успостављеним Резолуцијом 1244.

Посебну пажњу у анализи регионалне безбедносне динамике заслужује трилатерална одбрамбена сарадња Тиране, Приштине и Загреба. Декларација о одбрамбеној сарадњи, потписана у Тирани 18. марта 2025. године, предвиђа јачање одбрамбених способности, развој војне интероперабилности, сарадњу у области одбрамбене индустрије, супротстављање хибридним претњама и подршку евроатлантским интеграцијама.⁴⁷ Иако се овај формат формално представља као допринос регионалној стабилности, из перспективе Републике Србије он има изразито осетљиву безбедносну димензију, јер повезује две чланице НАТО (Албанију и Хрватску) са Приштином, чије оружане структуре Београд не признаје као легитимне. У аналитичком смислу, овај формат не треба тумачити само као дипломатску декларацију, већ као показатељ постепеног уклапања тзв. „КБС” у регионалне евроатлантске безбедносне структуре. Томе у прилог иде турска подршка Приштини, са циљем јачања приштинских војно-безбедносних капацитета и постепеног регионалног легитимисања.

Турска подршка јачању тзв. „КБС” има више безбедносних импликација по Републику Србију. Прва се односи на милитаризацију простора Косова и Метохије. Што су приштинске формације опремљеније, обученије и институционално повезаније са државама чланицама НАТО-а, то се више смањује простор за повратак на првобитни концепт „КБС” као ограничене

⁴⁵ Reuters, „Kosovo to build ammunition factory, drone lab to support defence industry”, 27 November 2024. <https://www.reuters.com/world/europe/kosovo-build-ammunition-factory-drone-lab-support-defence-industry-2024-11-27/>.

⁴⁶ Kosovo Government, *Security Strategy of Kosovo 2022–2027*, Gov, 2022. <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/10/2-Strategjia-e-Sigurise-e-Kosoves-ENG.pdf>.

⁴⁷ Нова српска политичка мисао, „Министарства одбране Албаније, Хрватске и тзв. Косова објавили цео текст Заједничке декларације, која укључује и војну сарадњу, а која је потписана 18. марта у Тирани“, *Нова српска политичка мисао*, 22.3.2025. <http://www.nspm.rs/hronika/ministarstva-odbrane-albanije-hrvatske-i-tzv.-kosova-objavili-ceo-tekst-zajednicke-deklaracije-koja-ukljucuje-i-voynu-saradnju-a-koja-je-potpisana-18.-marta-u-tirani.html?alphabet=c>.

безбедносне структуре. Милитаризација јужне српске покрајине поготову је осетљива у контексту честих криза на северу Косова и Метохије, где свака промена односа снага може произвести нове тензије.

Друга импликација односи се на притисак на српску заједницу. „КБС” је инструмент притиска приштинских институција. Уколико таква структура добија све веће војне капацитете и политичку подршку спољних актера, повећава се осећај несигурности српске заједнице. То се посебно односи на север покрајине, али и на српске енклаве јужно од Ибра, где је зависност од међународног безбедносног присуства веома висока.

Трећа импликација тиче се могућности постепеног преношења надлежности са КФОР-а на приштинске структуре. Док год је КФОР главни гарант безбедности, постоји одређена међународна контрола кризних ситуација. Међутим, уколико се у пракси све више надлежности преноси на тзв. „Косовску полицију” и тзв. „КБС”, Србија и српска заједница могу се наћи у неповољнијем положају, јер би безбедносна питања била све више препуштена институцијама које Београд не признаје и које српско становништво доживљава као непријатељске.

Четврта импликација односи се на административну линију. Јачање извиђачких, надзорних и потенцијално ударних способности тзв. „КБС” може утицати на безбедносну динамику дуж административне линије према централној Србији.⁴⁸ Посебно осетљиво питање представља употреба беспилотних летелица, јер оне омогућавају стални надзор, прикупљање обавештајних података и демонстрацију техничке надмоћи.⁴⁹ У кризним околностима, такве способности могу подићи ризик од инцидената и погрешних процена.

Пета импликација јесте ризик од кризе у случају смањења присуства КФОР-а. Иако НАТО тренутно одржава значајно присуство на Косову и Метохији, свака будућа редукција међународних снага могла би да појача улогу приштинских формација. Ако би се то догодило у условима нерешеног политичког статуса, неповерења српске заједнице и континуираног наоружавања тзв. „КБС”, повећао би се ризик од локалних криза са регионалним последицама.

Шеста импликација односи се на позицију Србије у преговорима. Јачање војних капацитета Приштине, уз подршку Турске и других савезника, може створити утисак да се политички процес тзв. нормализације води паралелно са постепеним стварањем безбедносне нестабилности на терену. То за

⁴⁸ Вања Глишин, „Бујановачко-прешевска област као потенцијално геополитичко жариште у Србији“. *Политика националне безбедности*, 22(1), Београд 2022, 147-169. DOI: <https://doi.org/10.22182/pnb.2212022.7>.

⁴⁹ Vanja Glišin, Srđan Milašinović, “Artificial Intelligence and Contemporary Conflicts - The Example of the Israeli-Palestinian Conflict“, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, 195 (3), Нови Сад 2025, 360-375. DOI: 10.2298/ZMSDN2595359G.

Србију значи да се дипломатски простор сужава, јер Приштина, ослањајући се на војно-безбедносну подршку, може наступати са мањом спремношћу на компромис.

Ипак, политички дијалог Београда и Анкаре, економска сарадња, инвестиције и инфраструктурни пројекти указују да Турска не жели потпуно нарушавање односа са Србијом. Управо у томе лежи сложеност турске политике, јер Анкара подржава тзв. „Косово”, али истовремено развија партнерство са Србијом. Такође, Турска јача приштинске безбедносне капацитете, али се представља и као фактор стабилности.

Закључак

Неоосманистичка геополитика Турске на Балкану представља сложен спој историјског наслеђа, савремених државних интереса, културне дипломатије, економског улагања и безбедносног позиционирања. Турска се на Балкан не враћа искључиво као носталгични наследник Османског царства, већ као регионална сила која користи различите инструменте утицаја како би постала незаобилазан актер у регионалним процесима. У том контексту, Косово и Метохија има централно место јер се налази на пресеку албанског и бошњачког фактора, турског историјско-културног наслеђа, НАТО безбедносне архитектуре и српског државног питања.

Подршка Турске тзв. „Косову” показује да Анкара косовско питање не посматра само као један регионални спор, већ као важну тачку своје балканске стратегије. Признање једнострано проглашене независности, дипломатска подршка, културно присуство, економска сарадња и, нарочито, војно-безбедносна помоћ тзв. „КБС” указују на континуитет турског деловања. Испоруке опреме, обука, сарадња са турском одбрамбеном индустријом, набавка оклопних возила и беспилотних летелица Bayraktar TB2 представљају конкретне показатеље да Турска активно доприноси трансформацији приштинских безбедносних структура у формацију војног типа.

За Републику Србију то има вишеструке последице. Милитаризација простора Косова и Метохије, притисак на српску заједницу, могућност преношења надлежности са КФОР-а на приштинске структуре, проблем административне линије и ризик од кризе у случају смањења међународног присуства представљају кључне безбедносне изазове. Истовремено, јачање војних капацитета Приштине може утицати на позицију званичног Београда у преговорима, јер се политички дијалог све више одвија у сенци промењених безбедносних чињеница на терену. Балкан ће и у наредном периоду бити простор укрштања интереса великих и регионалних сила. Турска ће наставити да наступа као самосталан и прагматичан актер, настојећи да балансира између сарадње са Србијом и подршке тзв. „Косову”.

Међутим, показало се да Турска, иако нуди економску сарадњу Србији, примарно има за циљ јачање своје позиције на Балкану што је безбедносни и геополитички изазов за српске земље и српски народ.

Литература:

Алем, Халед Фуад, *Глобални ислам*, Београд, 2012.

Alpan, Basak, Öztürk, Ahmet E., „Turkish foreign policy in the Balkans amidst ‘soft power’ and de-Europeanisation“, *Southeast European and Black Sea Studies*, 22(1), London 2022, 45–63. <https://doi.org/10.1080/14683857.2022.2034370>.

Бжежински, Збигњев, *Америка – Кина и судбина света: Стратешка визија*, Београд, 2013.

Врачар, Милинко, „Спољнополитички наступ Турске на Балкану — изазов остваривању интереса Републике Србије“, *Изазови регионалне безбедности*, Београд, 2025, 163–181.

Врачар, Милинко, Милковски, Вангел, „Стратегијски приступ Републике Србије у решавању косовско-метохијског проблема“, *Национални интерес* 43(3), Београд 2022, 51-71. DOI:<https://doi.org/10.22182/ni.4332022.2>.

Гајић, Александар, Рајић, Никола, *Евроазијска геополитика безбедности*, Нови Сад – Београд, 2025.

Глишин, Вања, „Бујановачко-прешевска област као потенцијално геополитичко жариште у Србији“, *Политика националне безбедности* 22(1), Београд 2022, 147-169. DOI: <https://doi.org/10.22182/pnb.2212022.7>.

Глишин, Вања, *Балканска геополитичка парадигма*, Сремски Карловци, 2019.

Глишин, Вања, *Србија на ‘Западу’: српско двовековно распеће између модернизације и вестернизације*, Београд – Нови Сад, 2024.

Glišin, Vanja, Milašinović, Srđan, “Artificial Intelligence and Contemporary Conflicts - The Example of the Israeli-Palestinian Conflict“, *Зборник Матице српске за друштвене науке* 195 (3), Нови Сад 2025, 360–375. DOI: 10.2298/ZMSDN2595359G.

Güzeldere, Ekrem E., *Turkey’s soft power in the Balkans reaching its limits*, Athens, 2021.

Давутоглу, Ахмед, *Стратегијска дубина*, Београд, 2014.

Деспотовић, Љубиша, Глишин, Вања, *Савремени међународни односи и геополитика*, Београд – Нови Сад, 2025.

Екмечић, Милорад, *Дуго кретање између клања и орања: историја Срба у новом веку (1492–1992)*, Београд 2007.

Јевтић, Мирољуб, „Неоосманизам versus панисламизам“, *Политеиа*, година I, број 2, Бања Лука 2011, 31–47.

Јевтић, Мирољуб, „Његош и ислам”, *Култура полиса*, година XI, бр. 25, Београд – Нови Сад 2014, 65–84.

Пророковић, Душан, *Геополитика Србије*, Службени гласник, Београд, 2012.

Степић, Миломир, „Косово и Метохија: геополитички аспекти брзог решења и замрзнутог конфликта“, *Национални интерес*, 38(2), 2020, 7-30. DOI:<https://doi.org/10.22182/ni.3822020.1>.

Степић, Миломир, *Геополитика: идеје, теорије и концепције*, Институт за политичке студије, Београд, 2016.

Степић, Миломир, *Косово и Метохија: постмодерни геополитички експеримент*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.

Суботић, Милован, *Екстремизам под окриљем религије*, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2015.

Танасковић, Дарко, *Велики повратак Турске? Неоосманизам или исламизам*, Службени гласник, Београд, 2015.

Хантингтон, Семјуел, *Сукоб цивилизација*, ЦИД, Подгорица, 2000.

Џакмак Fatma Gamze, *Турска и Србија од тензија до сарадње: билатерални односи у периоду 2009-2019*, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Београд, 2023.

Чорбић, Душан, *Кемализам као фактор настанка и развоја савременог политичког система Републике Турске*, Докторска дисертација, Факултет политичких наука, Београд, 2025.

Интернет извори:

Aero Telegraf, „Hrvatska predstavila Bajraktare: Šest turskih borbenih dronova ušlo u upotrebu oružanih snaga“, *Aero Telegraf*, 2.9.2025. <https://aero.telegraf.rs/vojna-avijacija/4173794-hrvatska-predstavila-bajraktare-sest-turskih-borbenih-dronova-uslo-u-upotrebu-oruzanih-snaga>.

Beksac, Eren, „Turkish soldiers provide Kosovo forces with sniper shooting training“, *AA*, 18.1.2025.

Daily Sabah, „Turkey donates technical equipment, uniforms to Kosovo’s military“, *Anadolu Agency*, 10 August 2020. <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-donates-technical-equipment-uniforms-to-kosovos-military>.

Kosovo Government, Security Strategy of Kosovo 2022–2027, *Gov*, 2022. <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/10/2-Strategjia-e-Sigurise-e-Kosoves-ENG.pdf>.

Kosovo Online, „Bespilotne letelice Bajraktar stigle u Albaniju“, *Kosovo Online*, 1.3.2024. <https://www.kosovo-online.com/vesti/region/bespilotne-letelice-bajraktar-stigle-u-albaniju-1-3-2024>.

Kosovo Online, „Fabrika municije na Kosovu imaće proizvodni kapacitet od 20 miliona metaka godišnje“, 22.10.2025. <https://www.kosovo-online.com/>

vesti/drustvo/fabrika-municije-na-kosovu-imace-proizvodni-kapacitet-od-20-miliona-metaka-godisnje.

Kruijver, Kimberley, Xhambazi, Visar, *Kosovo's NATO Future*, NIIR, 2020.

Нова српска политичка мисао, „Министарства одбране Албаније, Хрватске и тзв. Косова објавили цео текст Заједничке декларације, која укључује и војну сарадњу, а која је потписана 18. марта у Тирани“, *Нова српска политичка мисао*, 22.3.2025.

РТ Балкан, „Турска наставља да наоружава Приштину: Потписан споразум о војно-финансијској сарадњи“, *РТ Балкан*, 6.5.2026. <https://rt.rs/srbija-i-balkan/183839-pristina-turska-vojni-sporazum/>.

Reuters, „Kosovo buys Turkish Bayraktar drones“, 16 July 2023. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/kosovo-buys-turkish-bayraktar-drones-2023-07-16/>.

Reuters, „Kosovo to boost defence spending by 60%, plans drone, ammunition production“, *Reuters*, 26.3.2025.

Reuters, „Kosovo to build ammunition factory, drone lab to support defence industry“, 27 November 2024. <https://www.reuters.com/world/europe/kosovo-build-ammunition-factory-drone-lab-support-defence-industry-2024-11-27/>.

RT Balkan, „Helez o turskim 'bajraktarima': Stižu u maju, *RT Balkan*, 23.3.2026. <https://lat.rt.rs/srbija-i-balkan/177995-turska-saradnja-bih-dron-barjaktar/>.

RT Balkan, „Turski 'Bajraktari' na Kosovu“, *RT Balkan*, 8.5.2023. <https://lat.rt.rs/srbija-i-balkan/30201-turska-kosovo-bajraktar/>.

NATO, „KFOR commander visits Turkish contingent at Caml Sultan Murat“, *NATO*, 11.10.2025.

NATO, „NATO's role in Kosovo“, *NATO*, 28.4.2026.

United Security Council resolution 1244 (1999).

Summary

Vanja Glišin

TURKEY'S NEO-OTTOMANIST GEOPOLITICS IN THE BALKANS: KOSOVO AND METOHIJA AS A SPACE OF STRATEGIC, IDENTITY AND POLITICAL INFLUENCE

The paper analyzes the geopolitical, identity and security dimensions of Turkish policy in the Balkans, with a special focus on Kosovo and Metohija as a space of overlapping current regional and global geopolitical interests. The starting point of the paper is neo-Ottomanism as a broader foreign policy

framework in which Turkey seeks to renew and institutionalize its influence in the areas of the former Ottoman Empire. In this context, the Balkans have a special place, as it represents both a historically sensitive area of Turkish presence and a contemporary zone of intersection of the interests of the USA, the EU, Russia, China, and regional actors. Special attention is paid to the role of Turkey in supporting the so-called “Kosovo”, the political and military cooperation between Ankara and Pristina, the strengthening of the capacity of the so-called “Kosovo Security Forces”, as well as the implications of such actions for the security of the Republic of Serbia and the stability of the region.